

Sociológia 1983

Sociológia, slovenský časopis pro otázky sociologie a vědeckého komunismu, představuje významnou součást sociologické fronty v ČSSR. V roce 1983 (tj. v 15. ročníku), podobně jako v předcházejících letech přes poměrně značnou obsahovou rozmanitost koncentroval pozornost především na několik základních a současně aktuálních problémů s cílem přispět k hlubšímu poznání naší společnosti i k dalšímu rozvoji sociologie jako vědního oboru.

Obsahově lze 15. ročník rozdělit do těchto hlavních tematických okruhů:

— problematika sociální, sociálně třídní struktury socialistické společnosti, zejména ČSSR

— proces formování a upevňování socialistického způsobu života

— rozvoj marxisticko-leninské sociologické teorie, metodologie, metod a technik.

Problematika vývoje sociální, sociálně třídní struktury socialistické společnosti patří v sociologii, ale i ve vědeckém komunismu k základním otázkám. Vedení časopisu Sociológia již dlouhodobě a programově věnuje otázkám charakteru a vývoje sociálně třídní struktury jako celku a hlavním společenským třídám a skupinám značnou pozornost. Takový postup klade na jednotlivé autory i vedení časopisu zvýšené nároky — úkol neustále rozvíjet a zdokonalovat dosavadní poznatky, včetně hledání nových podnětů a metod pro další proces poznání.

Sociálně třídní struktura socialistické společnosti je věnováno především 6. monotematické číslo 15. ročníku. Jsou v něm publikovány výsledky získané v rámci mezinárodního výzkumu socialistických zemí, v němž hlavním předmětem je proces sbližování dělnické třídy a sociální skupiny inteligence. Autory statí jsou pracovníci sociologických pracovišť ČSAV a SAV.

Sbližování dělnické třídy a inteligence není v sociologii ani ve vědeckém komunismu novým problémem; již delší dobu patří k nejzávažnějším otázkám vývoje sociálně třídní struktury socialistických zemí. Stati publikované v různých oddílech či rubrikách časopisu obsahující řadu nových, hodnotných poznatků o uvedeném problému.

F. Charvát (*Kontexty sbližování a sbližování kontextů* — Sociológia č. 6, s. 591—617) analyzuje proces sbližování dělnické třídy a inteligence na základě dat ze 7 evropských socialistických zemí. Je kritický k dosavadnímu poznání a současně hledá nové přístupy a souvislosti při odhalování charakteristických rysů sledovaného procesu. V Charvátově studii jsou procesy sbližování postiženy v souvislostech (kontextu) s řadou ekonomických a sociálně ekonomických charakteristik nebo — jak uvádí autor — makrostrukturálních veličin, jako je například hrubý společenský produkt, vytvořený národní důchod, základní fondy národního hospodářství, ale také takové veličiny, jako je průměrný roční počet dělníků a zaměstnanců státního a družstevního sektoru národního hospodářství, a to pro období let 1960—1977.

Proces sbližování nelze chápat „jako mechanický pohyb pouhého vyrovnávání hodnot zkoumaných proměnných; je nutno jej chápat jako charakteristiku vnitřního a vnějšího pohybu sbližujících se objektů, jimiž mohou být celé společnosti, územní jednotky, třídy a sociální skupiny atd.“ (s. 615). Přitom lze souhlasit i s dalším tvrzením, že transformace vnitřního pohybu ve vnější vztahy tvoří osu dynamického obsahu sbližování dělnické třídy a inteligence. Tento přístup zdůrazňuje význam výzkumu vnitřních změn jednotlivých společenských tříd a skupin pro sledování změn celkové sociálně třídní struktury.

K problematice sociálně třídní struktury se vztahuje i stat R. Roška (*Prívlasťovací aspekt materiálnych podmienok života v zbližování robotníkov a inteligencie* — Sociológia č. 6, s. 618—631). Těžiště zde spočívá v analýze přívlasťovacích procesů. R. Roška je člení na ty, které mají socialistickou formu, jež má rozhodující a určující význam jak pro dělníky, tak příslušníky inteligence, a ty, které mají nesocialistickou formu přívlasťování. Věnuje se především této druhé formě přívlasťování, jejím projevům, rozsahu a významu v současné etapě rozvoje socialistické společnosti. Rozlišuje tři typy domácího hospodářství, (které je podle výzkumu typické téměř pro každého druhého dělníka a každého třetího techniko-hospodářského pracovníka): typ zbožní malovýroby, naturální malovýroby a „deficitní výroby“, jejímž hlavním úkolem je práce sama, její bezprostřední rekreační či seberealizační funkce (s. 625). Celkový přístup k uvedenému problému je možno charakterizovat jako podnětný pro širší metodologické využití.

Předmětem stati J. Košty je proces řízení odstraňování sociálních rozdílů mezi fyzickou a duševní prací (*Rozdiely vo fyzickej a duševnej práci medzi robotníkmi, zamestnancami a inteligenciou v priemysle v ČSSR* — Sociológia č. 6, s. 632—640). Za jeden z důležitých předpokladů pro ovlivňování a řízení tohoto procesu považuje autor poznání existujících rozdílů mezi oběma druhy práce, včetně jejich příčin a důsledků. Vychází mimo jiné z výsledků poměrně rozsáhlého výzkumu pracovníků v průmyslu v ČSR a SSR (více než 3 tisíce respondentů), což mu umožňuje přesněji vyjádřit rozdíly ve vykonávané práci. V této souvislosti by bylo možné doplnit uvedenou stať o funkčnost sledování a rozlišování rozdílů mezi fyzickou a duševní prací (jejím obsahem, sociálními důsledky a dále pak sociálními rozdíly mezi „nositeli“ obou druhů prací. Takový přístup se v naší sociologické literatuře příliš neuplatňuje. Klasifikace namáhavosti fyzické práce a náročnosti práce duševní umožňuje autorovi charakterizovat současný stav rozdílů. Přitom je třeba pozitivně ocenit snahu o vyjádření vztahu mezi skupinovou příslušností (dělník, zaměstnanec, příslušník inteligence) a ukazateli namáhavosti fyzické a duševní práce. Výsledky výzkumu jsou shrnuty do přehledné tabulky (viz s. 638).

Problematickou vzdělání a jeho úlohou v procesu sblížování dělnické třídy a inteligence se zabývá F. Tašký (*Vzdelanie v procese zblížovania robotníkov a THP v priemysle* — Sociológia č. 6, s. 641—653).

Podobně jako J. Košta dospívá k závěru, že rozdíly mezi dělníky a technicko-hospodářskými pracovníky v průmyslových závodech jsou v současnosti ještě velmi značné. To platí nejen o náplni vykonané práce, ale i o stupni vzdělání. Na základě výsledků výzkumu autor konstatuje, že vzdělání a vzdělanostní struktura technicko-hospodářských pracovníků je mnohem vyšší než u dělníků. Jestliže více než 90 % THP ve zkoumaných závodech má střední nebo vysokoškolské vzdělání, pak stejné procento dělníků má nižší než středoškolské vzdělání. Oba autoři jsou si vědomi, že proces sblížování dělníků a THP je již reálným procesem, ale současně ukazují, že rozdíly v náplni práce i ve vzdělání jsou dosud velmi značné.

Speciální otázkou sociální struktury se zabývá J. Večerník (*Některé aspekty dynamiky mobilních procesů v socialistické společnosti* — Sociológia č. 3, s. 238—249). Odlišení obrovských sociálních přesunů v minulém období, tj. v období industrializace, kolektivizace a urbanizace, včetně extenzivního typu národního hospodářství od současné etapy umožňuje autorovi charakterizovat sociální přesuny v současnosti: „sociální přesuny tlumí svoji extenzitu a transformují se do kvalitativních procesů vyvolaných požadavky vědeckotechnického rozvoje a intenzifikace ekonomických procesů“ (s. 239). Stať obsahuje poměrně bohatou datovou bázi, čerpanou především ze šetření třídní a sociální struktury naší společnosti v roce 1978 o vnitrogenerační a mezigenerační mobilitě.

V 15. ročníku časopisu Sociológia se na několika místech používá pojem extenzivní, ročník 16. kvalitativní ve vztahu k vývoji sociálně třídní struktury, ale chybí podrobnější vysvětlení obsahu těchto pojmů.

Při charakteristice statí a článků o sociálně třídní struktuře socialistické společnosti nelze přejít stať K. Slivky (*Vedúca úloha robotníckej triedy pri rozvíjaní sociálno-ekonomických procesov* — Sociológia č. 6, s. 654—661), která je zařazena v oddílu na *Pomoc štúdiu vedeckého komunizmu*. K. Slivka zcela oprávněně upozorňuje na některé závažné metodologické nedostatky týkající se vývoje sociálně třídní struktury, včetně sblížování dělnické třídy a inteligence. Za jeden ze závažných nedostatků považuje podceňování skutečnosti, že tento proces určuje a řídí komunistická strana a že v žádném případě nejde o proces živelný. Za další nedostatek pak považuje podceňování vlivu reálného socialismu a přeceňování sociálních důsledků vědeckotechnické revoluce (s. 660—661). Tyto poznámky rozhodně nelze podceňovat. Jejich respektování a využití v sociologické práci je naprosto nezbytné, ale současně složité a náročné.

Dalším významným tematickým okruhem je *způsob života, zejména formování socialistického způsobu života*. K tomuto problému, který v posledních letech představuje v sociologii, ale i dalších společenských vědách, jednu ze základních kategorií, je věnováno především 4. číslo 15. ročníku.

J. Suchý se ve své studii (*Způsob a kvalita života* — Sociológia č. 4, s. 342—357) zaměřuje především na otázku kvality života. Největší pozornost soustřeďuje na kritiku buržoazních koncepcí, včetně jejich vývoje. Zcela oprávněně poukazuje na to, že nejsou důležité jednotlivosti, jimiž se tyto koncepce navzájem odlišují. Jejich zásadním nedostatkem je uplatnění zúženého utilitárního pohledu na komplex lidského života. Buržoazní koncepce se orientují převážně na ty skutečnosti života, které jsou v té či oné míře předmětem spotřebních a přivlastňovacích záj-

mů. Autor se současně zabývá otázkou marxistického přístupu ke kategorii kvality života, jejíž použitelnost je dosud předmětem diskusí.

Některými otázkami vytváření a upevňování socialistického způsobu života se zabývá E. Tkadleček (*Plánovité usmerňovanie rozvoja socialistického spôsobu života* — Sociológia č. 4, s. 358—368). Při zpracování uvedeného tématu vychází autor z celkem obecně přijatého poznatku, že socialistický způsob života se společensky usměrňuje v procesu tvorby hodnot, ve sféře pracovních aktivit, které považuje za primární a určující oblast způsobu života (s. 363).

Za nejdůležitější oblasti, které jsou „společensky formovatelné a mohou se využít ve funkci nástroje usměrňování způsobu života“, (s. 361) E. Tkadleček považuje:

1. objektivní materiální podmínky života,
 2. působení na samotný subjekt způsobu života,
 3. oblast vzniku, rozvoje a uspokojování životních potřeb,
- a to jako projev interakce mezi objektivními podmínkami způsobu života a individuálními činnostmi subjektu.

Na předcházející téma celkem organicky navazuje studie E. Bauerové (*Rozvoj potreb v procese formovania socialistického spôsobu života* — Sociológia č. 4, s. 369—380). Autorka přistupuje k tomuto problému jak v rovině teoretické, tak ve vazbě na reálné procesy v naší společnosti. Rozebírá potřeby z těchto hledisek: jejich místa a funkcí ve způsobu života, žádoucích cílů rozvoje potřeb a reálných trendů rozvoje potřeb v budoucím desetiletí. Studie zahrnuje jak některé teoreticko-metodologické otázky (např. členění na základní a vyšší potřeby), tak i sledování rozdílů v uspokojování jednotlivých typů potřeb. E. Bauerová dospívá k závěru, že v uspokojování základních potřeb se budou nadále prosazovat homogenizační tendence. Diferenciační tendence se budou týkat vyšších potřeb, a to zejména pod vlivem humanizačních faktorů v souvislosti s rozvojem lidské individuality. V podstatě ke stejným závěrům dospívá i další autorka, E. Malá.

Za základní vazby mezi potřebami a způsobem života považuje E. Bauerová: životní činnosti, hodnotící funkce životních potřeb, gnozeologickou, instrumentální a dynamickou funkci potřeb.

Za důležitou lze považovat i tu část studie, která se vztahuje k vývojovým trendům v budoucím desetiletí: v první polovině prognózovaného období se okruh potřeb, na jejichž uspokojování a rozvoji se bezprostředně podílí společnost, nebude rozšiřovat, protože nezbytná míra zdokonalování existujících forem uspokojování potřeb ze společenských zdrojů vyčerpá předpokládané přírůstky. Ve zvýšené míře však nutno uvažovat o individuálních formách uspokojování potřeb, zejména tam, kde existují alternativy společenského a individuálního řešení problému (např. bytová výstavba, rekreační možnosti apod.).

E. Malá (*Kultúra — faktor rozvoja socialistického spôsobu života* — Sociológia č. 4, s. 392—403) ve své stati poukazuje nejen na postupnou homogenizaci v rámci sociálně třídní struktury, ale i na nižší stupeň jejího vývoje v oblasti kultury. Poukazuje na určitý nesoulad mezi růstem materiálního bohatství a zkvalitňováním kulturního života. Jako příklady uvádí některé negativní jevy (přežívání snobismu, který kulturu a kulturní hodnoty využívá k možnostem „ukázat se“ atd.).

K problematice životního způsobu se vztahuje i řada dalších statí: Například S. Valné (*K problematice rozvoje voľného času*), J. Zvary (*O vlivu předvoje dělnické třídy na formování socialistického způsobu života*, apod. Hodnotné jsou i informace o výsledcích sociologického výzkumu (*O způsobu života současné vesnice* — P. Pácl, *O spotřebitelských zájmech československé mládeže* — R. Bednárik) atd.

Monotematický charakter má též č. 2 ročníku 1983. Stati i další příspěvky se zabývají některými teoretickými problémy marxistické sociologie, a to především v souvislosti s vývojem marxistického sociologického myšlení, jak se projevuje v díle klasiků marxismu-leninismu.

D. Alíjevová ve stati *Problematika sociologického badania v Nemeckej ideológii* (Sociológia č. 2, s. 153—170) vysoce oceňuje význam této práce pro sociologickou analýzu společnosti, jako důležitý zdroj rozvoje marxistického myšlení. Zvláštní pozornost věnuje procesu formování metodologického přístupu ke zkoumání sociální reality, jak je patrný z uvedené práce. Jde především o vymezení některých základních kategorií, například společenského vztahu jako základní jednotky sociální analýzy. Pod pojmem společenský vztah Marx a Engels rozuměli „součinnost většího počtu individuí bez ohledu na to, za jakých podmínek, jakým způsobem a za jakým účelem.“ Autorka poukazuje na to, že tato téměř definice nenašla potřebnou odezvu a pozornost v sociologické literatuře.

V dalších příspěvcích F. Kána (*Marxistické zdôvodnenie a rozvinutie vedeckej sociológie v Marxovom diele Kapitál* (s. 126—138) a E. Lajferové (*Formovanie systémovo*

— *struktúrneho priestupu v Kapitáli K. Marxa* (s. 171—182) autoři zdůrazňují přínos této fundamentální práce pro rozvoj marxistického sociologického myšlení, a to jak v období vzniku a formování marxistické sociologické teorie, tak i v současné době, kdy poskytuje základ a podnět pro rozpracování metodologických otázek komplexní analýzy sociálních jevů a procesů v soudobé společnosti.

R. Roško zaměřuje pozornost na Marxův pojem vládnoucí třída a Leninovu definici tříd (*Od Marxovho pojmu vládnoucí třídy k Leninově definici tříd*, Sociológia č. 2, s. 139—152). Analyzuje pojem třída a vládnoucí třída především ve vztahu k dělnické třídě a současně ukazuje nutnost prohloubení dosavadních přístupů. Dochází k závěru, že vládnoucí třída jako třída podléhá identifikaci Leninovy definice tříd a uvádí, že vládnoucí třída přebírá více vlastností a znaků, které Lenin ve své všeobecné definici neuplatňuje ani nepotřebuje uplatnit. (viz s. 143). V této souvislosti by bylo vhodné doplnit informace o vzniku Leninovy definice tříd v jeho práci *Velká iniciativa* a současně uvést, že řada dalších vlastností a znaků společenských tříd, zejména dělnické třídy, je uvedena v jiných Leninových pracích.

Na uvedené stati navazují S. Valná: *K. Marx o sociálně-ekonomické kategorii rolný čas* (s. 193—198) a K. Vida: *Metodologický význam Marxovy ankety pro robotníkov* (s. 183—192).

Odkazu klasiků marxismu-leninismu je věnována další stať R. Roška, *Za bojovnú dialekticko-materialistickú sociológiu* (s. 16—25). Jde o teoreticko-metodologickou studii, vycházející z Leninovy práce *O významu bojovného materialismu*. R. Roško reaguje na některé aktuální problémy socialistické společnosti (např. nesocialistické jevy a přežitky za socialismu) při uplatňování požadavku dialekticko-materialistického přístupu k sociologické analýze. Kritický přístup má přispět k hlubšímu poznání současnosti. V určitém smyslu je možno stať R. Roška chápat jako výzvu k pracovníkům teoretické fronty, a to nejen na Slovensku.

O tom, že vedení časopisu věnuje značnou pozornost prohlubování teoretické úrovně marxistické sociologie, objasnění základních pojmů a kategorií, svědčí stati zahrzené do 1. čísla ročníku 1973.

Podnětný je článek F. Zicha, *Předmět a úloha marxistické sociologie v současné etapě vývoje socialistické společnosti* (Sociológia č. 1, s. 49—58). Autor formuluje vlastní názory na význam vymezení předmětu sociologie, nikoli však ve smyslu některých předcházejících diskusí (hledání specifiky této disciplíny), ale s cílem „kriticky zhodnotit dosavadní práci, která se současně stává i podnětem dalšího rozvoje disciplíny. Nejde tedy především o definování předmětu, ale soustředění pozornosti na ty otázky, které v dosavadní teorii zůstávají zatím málo rozpracované.

V této souvislosti věnuje F. Zich zvláštní pozornost jednomu ze základních úkolů marxistické sociologické teorie, tj. potřebě „rozpracovat systém vazeb mezi společenskými zákony různého stupně obecnosti, přesněji vymezit zejména specifické zákony a mechanismy jejich působení“ (s. 51). Autor správně zdůrazňuje, že orientace na tuto oblast má význam jak teoretický, tak praktický.

Ve shodě s pojetím A. Siráckého považuje za základní specifický rys sociologie totalitní komplexní přístup ke zkoumání sociálních jevů. To souvisí i s potřebou rozpracování historického materialismu jako nejobecnější teorie společenského vývoje. V této souvislosti autor provádí rekapitulaci výsledků diskuse o vztazích mezi historickým materialismem a sociologií od počátku šedesátých let. Při rozboru těchto diskusí zaujímá k jednotlivým otázkám vlastní stanoviska.

Podle F. Zicha je marxistická sociologie nedílnou součástí marxismu-leninismu, a to od samého počátku jeho vzniku. Rozvíjí se podle konkrétních potřeb revoluční činnosti dělnické třídy. Jejím předmětem jsou zákony vývoje, struktury a fungování společnosti a mechanismy jejich projevů v konkrétně historických podmínkách.“ (s. 57). Přitom sám autor chápe tuto stať jako případný podnět k další teoretické diskusi.

Důležitým příspěvkem k rozvoji sociologické teorie je stať R. Radičové, *Kategória typ, jeho druhy a funkcie* (Sociológia č. 3, s. 250—263). Autorka soustřeďuje pozornost na vymezení kategorie „typ“ v marxistické sociologii a možnost jejího využití při poznávání sociální reality. Jako východisko volí dimenzionální analýzu. Po komparaci různých přístupů k vymezení typu v dějinách sociologického myšlení provádí srovnání marxistického přístupu s pojetím Weberovým a Lazarsfeldovým. Při tvorbě typu a analýze jeho funkcí vychází ze základního pojetí typu „jako nástroje zabezpečování teorie a empirie v sociologii.“ Na základě získaných poznatků dělí typy na heuristický, formální, klasický a empirický a současně upozorňuje na jejich výhody i omezení.

V určitém smyslu s touto problematikou souvisí i stať A. Ritomského, *Problémy rozvoja teoretickej zložky sociologického výskumu* (Sociológia č. 1, s. 26–36). Jde o problematiku reflexe zkoumaného objektu do specifické podoby, idealizovaného objektu, teoretického schématu. Autor se soustřeďuje na otázku myšlených objektů jako určitého zprostředkujícího článku v přístupu k sociální realitě a jejímu teoreticko-empirickému zkoumání. Zabývá se dvěma základními přístupy při tvorbě teoretického schématu v závislosti na charakteru úkolu — konstrukce ve vztahovém nebo kauzálním stylu myšlení.

Příspěvkem ke zpracování teoretických základů díle aplikované sociologické disciplíny je stať K. Engelové, *Súčasný stav a možnosti ďalšieho rozvoja sociológie umenia* (Sociológia č. 1, s. 37–48). Autorka upozorňuje mimo jiné na některé nejasnosti v pojetí předmětu sociologie umění a hledá odpověď na otázku, zda existuje sociologie umění a v čem spočívá její specifika. Sociologie umění nemá dosud plně vyřešenu otázku vztahu k ostatním disciplínám, které zkoumají umění jako sociální jev. To se odráží v různých oblastech zahrnovaných do sociologie umění, jako je sociologie umělecké tvorby, sociologie uměleckých forem, uměleckých institucí apod.

Autorka se zabývá také současným stavem a rozvojem sociologie umění v socialistických zemích. Jejich společným rysem je snaha zkoumat umění jako proces tvorby, šíření a vnímání. V závěru autorka konstatuje, že rozvoj sociologie umění — přes řadu obtíží a nevyřešených teoretických a metodologických problémů — je charakterizován snahou zkoumat systém vztahů mezi uměním a společností při současném využívání interdisciplinárního přístupu.

V 15. ročníku časopisu Sociológia byl zaveden nový oddíl *Na pomoc štúdiu vedeckého komunizmu*. Hlavním důvodem byla snaha vyplnit mezeru při studiu tohoto oboru, která je způsobena nedostatkem vhodných učebních pomůcek. V této rubrice bylo publikováno několik statí. Většina z nich se vztahuje k problematice úlohy dělnické třídy (*jako vedoucí síly rozvoje a sblížování národů a národnosti* — I. Hutira, F. Prikrýl; *jako vedoucí síly při rozvíjení sociálně ekonomických procesů* — K. Slivka; *vlivu předvoje dělnické třídy na formování socialistického způsobu života* — J. Zvara). Další statí se vztahují k pojetí socialismu a komunismu v raných pracích K. Marxe (J. Bielík) a k předmětu a metodám vědeckého komunismu (F. Kán).

Autoři uvedených statí reagují na některé aktuální problémy vědeckého komunismu, ale výklad má značně obecný charakter.

Časopis Sociológia obsahuje kromě studií a statí vztahujících se k základním teoretickým i metodologickým otázkám další významné oddíly a rubriky.

V oddílu *Zo sociologických výskumov* je publikováno celkem 13 důležitých informací o výsledcích sociologických výzkumů z různých oblastí společnosti. Především z oblasti sociální struktury, sociální mobility a způsobu života. Některé články a informace jsme charakterizovali v předcházející části recenze, a to podle jejich obsahového zaměření. Poměrně rozsáhlý je i oddíl *Z vedeckého života*. V ní čtenář získává důležité informace o vědeckých akcích (konferencích, seminářích apod.). V této souvislosti lze uvést díle připomínku, že informace o časopisu *Od-bory a spoločnosť* má spíše charakter recenze.

Nelze pominout ani další oddíly, jako *Diskusia*, *Rozhľady*, *Metody a techniky sociologického výskumu*, *Recenzie*. V oddílu *Recenzie* jsou obsaženy poměrně bohaté a fundované informace, především o knižní sociologické produkci v ČSSR a částečně v SSSR. Ke zvýšení informovanosti by přispělo rozšíření tohoto oddílu časopisu o recenze publikací z dalších socialistických zemí, popřípadě i ze zemí kapitalistických. Pro potřebu čtenáře by bylo vhodné věnovat systematickou pozornost zhodnocení literatury k určitým vybraným tématům (např. v rámci monote-matických čísel).

Posuzujeme-li recenzovaný ročník časopisu Sociológia z dlouhodobějšího hlediska, je možné konstatovat, že se v něm odráží snaha o zkvalitnění úrovně sociologického poznání. Za výrazný rys této snahy lze považovat cílevědomý postup v zájmu hlubšího a vědecky fundovaného uchopení reálných procesů v naší současnosti, a to včetně jejich rozporných jevů a procesů. Součástí této snahy je rozvíjení marxisticko-leninské sociologické teorie a metodologie, včetně spojování teorie s potřebami společenské praxe. Nelze pominout ani výraznou snahu spojovat sociologické poznání s poznáním ekonomických procesů, včetně jejich vzájemných souvislostí. Při zpracování jednotlivých témat nechybí kritický přístup a hodnocení dosavadních výsledků. To vše vytváří poměrně široké „zázemí“ pro další rozvoj sociologie a zvyšování jejího významu v naší společnosti.

Rudolf Franěk — Nataša Slušná